

ŤAŽKO JE ŽIŤ ĽAHKO

Marika Studeničová

Erita
PRESS

ŤAŽKO JE ŽIŤ ĽAHKO

ISBN 978-80-89452-29-3

Marika Studeničová

ŤAŽKÉ JE ŽIŤ ĽAHKÉ

Bratislava apríl 2011

Postavy a príbehy v tejto knihe sú skutočné. Podobnosť s realitou je zámerná. Ľudia, o ktorých píšem, boli alebo sú súčasťou môjho života. A všetko sa naozaj stalo.

*Dobre už bolo alebo:
Nikedy neni tak,
aby nemohlo byť ešte horší.*

Existuje nebo?

Lekár sa vyjadril dosť zreteľne. Nepovedal to síce priamo, ale bolo mi jasné, že obaja vieme, o čom hovorí. Niet šance na zvrat momentálneho stavu, pacientku prepúšťajú do domáceho ošetrovania – len s prepúšťacou správou, obsahujúcou pokyny, ako užívať predpísané lieky. Napriek tomu, že už tri týždne do nej nevedeli dostať žiadnu tabletku, takže riešením bola len infúzna liečba, odporúčali niekoľkokrát denne užiť asi desať druhov liekov. Poskladala som ten nepodstatný papier, na ktorom boli popísané všetky nálezy, popis liečby a záver: pacientka prepustená do domácej starostlivosti, odporúčaná medikamentózna liečba... Lekár mi podal ruku so slovami: „Naozaj sme urobili všetko. Aj tak je zázrak, že vydržala. Sanitka tu bude každú chvíľu. Veľa šťastia...”

Stisla som mu ruku, zaďakovala za starostlivosť a pobrala sa po nemocničnej chodbe do izby

číslo desať. Lekárovo zdvorilé „veľa šťastia“ vyznelo tak trochu čudne. Čo možno v tejto chvíli považovať za šťastie? Po celý mesiac, takmer denne som stláčala kľučku izby na prvom poschodí geriatric. Tak ako teraz. Pri okne, na jednej z troch úzkych nemocničných postelí, leží uzlíček. Krehký, bezvládný. Pokojný. Oddaný. Babička. Pacientka, ktorú prepúšťajú do domácej starostlivosti, dýcha tak tíško, že sa musím veľmi sústrediť, aby som zachytila jej dych. Vedľa v kresle sedí moja nešťastná mama, všetkých nás táto situácia umlčala, nenachádzame slová, veď čokoľvek by sme povedali, bolo by len smutné konštatovanie alebo nereálna útecha. Tak takto odchádza človek z tohto sveta. Strčia vám do rúk prepúšťaciu správu, pridelia sanitku a Pán Boh pomáhaj! Všetci vieme, že babičkin plamienok horí veľmi, veľmi slabo, a ak sa s tou sanitkou nepoponáhľajú, bude zbytočná.

„Tak ako?“ pýtam sa nemo mamky a ona odpovedá rovnako mŕkvym pohľadom.

„Zomiera.“ Nikto nechce vysloviť to slovo, hoci vieme, že babička nám naozaj odchádza tam, kam pred rokmi odišiel dedko. Do neznáma, v ktoré tajne dúfame, lebo len tam sa ešte môžeme s našimi drahými stretnúť a povedať si, čo sme na tomto svete nestihli, nechceli povedať alebo nešli dosť odvahy vysloviť niektoré slová.

Človek akoby chcel dobehnúť veci vo chvíli, keď už niet času. Stále budem mať pocit, že som jej dostatočne nevyznala svoju lásku, svoj obdiv a svoju vďaku. Možno som ju mala viac objímať, možno som jej mala častejšie vravieť, aká som šťastná, že je mojou babičkou, ako ju ľúbim a ako mi bude chýbať.

„Babi, až budeš raz v nebi, daj mi nejako vedieť, či ten druhý svet fakt existuje. Stačí nejaké znamenie, sľubuješ?“ spýtala som sa jej kedysi dávno, ešte bola plná síl a života.

„Ideš, ty neznaboh!“ zahнала sa utierkou na riad. Nič mi nesľúbila.

O smrti

Pamätám si presne, kedy som sa po prvý raz stretla so smrťou. O pár dní som mala šesť rokov. Mohol to byť celkom obyčajný deň, no nebol. Ešte som spala, keď do prednej izby, kde som spávala s babkou, dedkom a mladším bratom, vošiel bratranec Imro.

„Saša, stávaj, stará babka umreli!“ lomcoval mnou, kým som celkom neprecitla. Chvíľu trvalo, pokiaľ som si uvedomila, čo mi Imro povedal. Jasné, pomyslela som si, to ti tak uverím! Otočila som sa chrptom a hlavu zaborila hlbšie do vankúša. Pod našuchorenou perinou som sa cítila bezpečne. Zvlášťne, hoci bol máj a slnko veru už riadne hrialo, pod páperovou perinou, hádam ešte z babkinej svadobnej výbavy, mi nebolo horúco. Ani v najväčších horúčavách sme túto duchnu, ako perinu volala babka, neodkladali. V dome nebolo nikdy nijako zvlášť teplo, bol postavený z ne-

pálenej tehly, a keď sme v lete zatvorili dvere na presklenej verande, v izbách sa udržal príjemný chládok.

„Počuješ, Saša, ic sa kuknúť! Stará babka umreli!“ Imro zo mňa strhával perinu tak razantne, až ju zhodil na zem. Bol len o tri roky starší a rád si zo mňa uťahoval. Podvedome som mu neverila, no zliezla som z postele, pretože som si uvedomila, že v dome je akýsi nezvyčajný ruch. Nepamätám sa, koľko bolo hodín, ale určite som spala dlho. U babky sme vždy spávali dlhšie ako doma, v hlavnom meste. Pretrela som si oči a bosá, v pyžame, som nakukla do obývačky. Nikoho som nevidela. Babka zvykla už skoro ráno pripravovať v letnej kuchynke raňajky a obed. Bol to každodenný rituál, ktorý sa opakoval so železnou pravidelnosťou. Dedkovi strčila do ruky peňaženku a vystrojila ho do obchodu. Ten, skôr než odišiel z domu, nalial si do decového pohárika „taliana“ – červeného vína, čo si sám vypestoval, a potom sa ním hrdil pred každou návštevou. Vedeli sme, že všetku prácu okolo vína urobila babka, hádam okrem obračky. Tam jej dedko pomohol, no potom len dirigoval. „A cukru si dala, Ila?“

Vždy mi bolo čudné, že dedko volá babku Ila. Niekedy ešte Helenka, to keď mal z toho vína

dobrú náladu. Babka mu odvrkla, nech sa nestará, veď ešte len prešuje hrozno.

Každé ráno kupoval dedko to isté – desať rožkov, výražkový chlieb a mlieko. Plnotučné s fialovým staniolovým uzáverom a obyčajné so strieborným. Mlieko som neznášala, zato kakao áno. Z plnotučného mlieka, lebo fialová je krajšia.

Vybehla som bosá cez dvor do zadnej časti domu, no ani v letnej kuchyni nikto nebol. Na stole nebolo mlieko ani rožky. Niečo sa muselo stať. Stará babka umrela, uvedomila som si, že tými slovami ma zobudil Imro, hoci býval na stanici, za štrekou, dobrý kilometer od babkinho domu. Tak zavčasu nikdy neprišiel, niečo sa naozaj muselo stať. Pomaly, nevediac, čo môžem očakávať, prešla som z letnej kuchynky späť do domu.

V jednej izbe bývala stará babka, moja prastará mama, no tak sme ju nikdy nevolali. Mali sme starú a mladú babku. Nazrela som do otvorených dverí. Na stolíku vedľa postele stála hromničná sviečka a nad posteľou v kúte izby sa skláňali babka so svojou sestrou. Tú sme volali tetenka. Zvláštne oslovenie, nám však vôbec nepripadalo čudné. Tetenka alebo tetá Mara, lebo sa volala Mária, bola starou dievkou a mala hrb. Asi pre ten hrb sa nikdy nevydala. A ešte pre niečo. Mala astmu,

čo som vtedy nevedela, no vnímala som, že tetenka neustále kašle a potom hlien vyplúva do handričky. Vždy mala nejakú pripravenú v zástere. Nezdalo sa mi to nechutné. Dokonca ani to, keď sedela na dvore v tieni, ktorý tvoril susedov mohutný orech. Pri sebe mala malý vanglík s vodou plný pľuvancov. Jednoducho to k tetenke patrilo. Bola to stará milá žena s hustými tmavými vlasmi a hrbom, ktorá bývala v jednej izbe so svojou mamou, s mojou starou babkou. Kedysi slúžila na fare vo vedľajšej dedine a často nám o tom rozprávala. Napodiv, nevidela som ju až tak často modliť sa. Zato mladá babka sa modlila každý večer a my s bratom Karolom sme sa museli tiež. Poslušne sme pokľakli pred kríž s Kristom, čo visel v obývačke nad sekretárom, prežehnali sme sa a spoločne odriekavali Otčenáš so zopnutými rukami a očami uprenými na kríž. Takmer vždy sa však večerná modlitba skončila tak, že sme s bratom dostali zaucho, lebo už kdesi pri „Svätá Mária, milosti plná“ sme sa na seba poza babkin chrbát pozerali a robili grimasy, ktoré skôr či neskôr jedného z nás rozosmiali. Pri „Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému“ to babka nevydržala a namiesto prežehnania nám dala obom po hlave. Dedko sa s nami nemodlil, nikdy som neprišla na to prečo. Viac než večerná modlitba či televízne vysielanie

ho zaujímali kukučkové hodiny visiace nad televízorom. Pochybujem, že niekedy vnímal program, pretože niekoľkokrát za večer vstával a naprával ich, hoci išli presne. Keď sa mala ozvať kukučka, už päť minút predtým pozeral sústredene na okienko, aby neprepásol ani jedno „kuku“.

Sledovala som babku aj s tetenkou, ako obliekajú starú babku do čiernych šiat, dedko zatiaľ postavil doprostred izby stôl. Nechápala som, prečo to robí, azda tu budeme spolu raňajkovať? V šiestich rokoch som nemohla vedieť, že stôl bude slúžiť ako podstavec na rakvu. Zízala som s očami dokorán na starú babku a vidiac, že jej telo je poddajné ako handrová bábka, pochopila som, že Imro mal pravdu.

„Tak čo, už mi veríš?“ šepol mi do ucha, keď videl, ako tam nehybne stojím.

„Dzeci, hybajte z izby!“ okríkol nás dedko a zavrel nám dvere pred nosom.

Imro vybehol na dvor, kde sa už schádzali susedy. Zlé chýry sa šíria rýchlo.

Po dvoch dňoch bol najvyšší čas starú babku pochovať, pretože aj keď v dome bolo príjemne, vonku bolo dosť teplo. Keďže rodina aj susedia si podávali kľučku na dverách do izby, kde bola vystavená mŕtva, teplo preniklo aj tam. Ešte jeden deň a vzduch v miestnosti by bol neznesiteľný.

Potajme som sa chodila na starú babku poze-
rať. Vôbec som nemala zábrany, akoby to bola cel-
kom bežná situácia. Bola som len zvedavá, prečo
si mŕtvu chodia ľudia stále obzerať. Stará babka
ležala vystretá v truhle, v rukách držala pátričky,
teda ruženec, a okolo hlavy mala rozložené ob-
rázky svätých. Na stole bol postavený veľký kríž
a dňom-nocou horeli sviečky. Vedľa kríža stála
porcelánová miska so svätenou vodou a v nej
vetvička rozmarínu. Pri starej babke sa striedala
rodina, susedia a najmä staré ženy z celej dediny.
Modlili sa za spásu duše zomrelej. Niektoré sta-
renky zostali pri rakve dlhšie, modlili sa Zdravas
aj Otčenáš, iné ešte po modlitbách dlho sedeli na
pripravených stoličkách a mŕkvo hľadeli neprí-
tomným pohľadom pred seba. Zopár z nich som
neskôr videla na pohrebe, keď spievali Už ma ob-
kľúčili smrteľné stony úzkosti záhrobia... Nero-
zumela som, o čom spievajú, ale nepáčilo sa mi
to. Po pohrebe sa zas všetci stretli v dome, na
dvore už bola pripravená karmina, niekto hovo-
ril, že kar, ale u nás to bola karmina. Na dvoch
stoloch prikrytých bielymi obrusmi stáli misy
s tlačenkou, chlebom a orechové a makové rožky.
Dedko priniesol niekoľko fliaš „taliana“, svojho
červeného vína, toho, čo robila babka. Keď vyha-
dzovala z preša treštorini, výlisky z hrozna, cho-

dili sme s bratom tajne chutnať, či majú vínovú chuť. Ale boli to len obyčajné hroznové šupky.

„Už mala svoje roky,“ utrúsila ktorási zo žien, oblečená v čiernom. Mohla byť rovesníčkou starej babky, teda tiež mohla niesť osem krížikov na chrbte.

„V takém veku sa pomaly každý poberá,“ odpovedala stareнка sediaci po jej pravici.

„Ale mala peknú smrť, keď odešla ve spánku,“ pridala sa o čosi mladšia ženička.

„To vám teda povím, odešla, jak sa patrí,“ pri-takala tá s ôsmimi krížikmi na chrbte. Spomenu-la som si, ako stará babka v poslednom čase vra-vievala, že sa čoskoro poberie. Nikdy nepoveda-la kam, ale teraz som to už vedela. Do jamy.

Keď už nebolo starej babky, mladú sme začali volať jednoducho babka. Ustavične čosi robila. Málokedy sme ju videli len tak sedieť. Bola by bývala oveľa krajšia, no na nose mala viditeľnú bradavicu, ktorá ju robila trochu prísnou. A ešte jednu mala vo vlasoch. Vždy keď som jej česala vlasy do gumičky, dávala som pozor, aby som jej ju hrebeňom nepoškriabala. Robila som to rada, babkine šedivé vlasy boli dosť jemné na to, aby som si s nimi poradila. Babka s dedkom pozerali večer televíziu, zvyčajne sa k nim pridala aj teten-ka, lebo ona televízor nemala. Najčastejšie však

sedávala v malej kuchynke hneď vedľa izby, ktorú po smrti starej babky obývala sama. Čítala staré časopisy, niektoré aj viackrát po sebe. Pre ten svoj nepekný hrb a silnú astmu takmer nikam nechodila. Len do obchodu a na cintorín. Keď ju prestal zaujímať film, žmurkla na mňa: „Hybaj, Saška, ideme vyplniť Mates!“

Každý týždeň vypisovala lotériu vo všetkých stĺpcoch a občas aj čosi vyhrala. Zopár korún, čo jej na pošte vyplatili ako výhru, dala zas o týždeň za tiket. Potešila som sa, keď ma zavolala, a utekala som vybrať z kuchynskej zásuvky škatuľku s nastrihanými štvorčekmi z kartónu. Na každom bolo napísané číslo. Vysypala som papieriky na stôl číslami dolu a potom som po jednom vyberala, otáčala a tetenka zaškrtávala rovnaké čísla v tikete. To bolo radosti, keď sa nám pošťastilo! Zmrzlina alebo lízanka ma veru nikdy neminuli.

U babky mi bolo dobre. Dedko bol murár, a aj keď už bol na dôchodku, chodieval pomáhať na stavby kamarátom. Večer prišiel ustatý a občas nápadne veselý. Kamaráti sa revanšovali aj dobrým vínikom. Babka mu najprv vynadala a potom ho uložila do postele. Páčilo sa mi, že som mohla zostať dlhšie hore, napokon, veď boli prázdniny. Po celý deň sme mali čo robiť. Pri dome bol veľký dvor a záhrada. Najviac času sme trávili

v dedkovej dielni alebo u krstnej mamy na stanici. Volala sa Margitka, no všetci ju oslovovali Madulka. Pre nás s Karolom bola jednoducho krstná. Nenápadná dedinská ženička, utrápená, zrobená, no v tvári mala vpísanú nekonečnú dobrotu. Bola najstaršou babkinou dcérou, najmilšia sestra mojej mamy, a Imro bol jej syn. Krstnú mal každý rád. Hoci mala veľmi ťažký život, pre každého našla prívetivé slovo, nikdy sme sa nemuseli pýtať, či môžeme prísť.

Môj krstný bol alkoholik. Opilecké scény boli u nich na dennom poriadku. Babka a moja mama neboli veľmi nadšené, keď sme išli za Imrom. Dobre vedeli, že tam sa nič dobré nenaučíme. Podvedome sme to tušili aj my s bratom, ale práve to nás na stanicu ťahalo. Krstná bývala za železničnou traťou, tesne vedľa koľají. Tak tesne, že keď sme vyšli pred dom a zavreli za sebou malú bránku, ocitli sme sa rovno pri odstavených vagónoch. Vtedy vlaky nepremávali tak často ako dnes, azda aj preto sme mohli chodievať na stanicu ako deti samy. Imro mal skvelú partiu. Jeden grázel väčší od druhého, vymýšľali také veci, ktoré sa nám deťom z veľkomesta zdali priam filmové. Vo svojej podstate to bol celkom fajn chalan, len domáce prostredie z neho urobilo akýsi samorast. Otec pil, mama sa sužovala a ticho trpela.